

קב:

ערכי פסחים פרק עשירי פסחים

מסורת הש"ס

עין משפט
נר מצווה

בא מ"י פסח המסכת
שנת הלכה יג סמנ
עשן כע טור ש"ע ארז
ח"ס סמנ רמב ספק י:

רבינו חננאל

גמ י' כוס ראשון אומר
על ברכת המזון והשני
מ"ש עלי. ואמרין.
וב"ינהו כללו כחו כסא.
ורו יין לפי שאין אומרין
שר קדושה על כוס אחר.
כא טעמא לפי שאין
עושין מצות חבילות
הב כוס ולא וההיא
הננס לביתו במוצאי שבת
מב על היין ועל המזון
ועי הבישמים ואח"כ אומר
הב ליה. ואם אין לו אלא
כוס אחד מניחו לאתר
הב כן ומשלישין כולן
אח י'. הגה אומר שתי
קדושות על כוס אחד.
וש"ן לית ליה שני. והא
י"י. אחר שבת דאית ליה
ואנר רב יקנה. ורתינן
מ"ד אחר רב זמן. שבת
דתי יום טוב אחר שבת
קדי רב יקנה. בשביעי
של שבת עסקין דלית ליה
י"י. וכל דהוה ליה שתי.
והי י"ט ראשון דאית ליה
ואנר אב"י יקנה. ורובא
אם יקנה. ומפיק כי
קא רינן שתי קדושות.
אב"י קידושא ואבדלחא
חד קידושא היא. כלומר
ב"ר ז' [תמוזין והקדוש
של יום שתי קדושות הן
ומ"י אב"י יקנה. ורובא
הו' והבדלה תרתייהו
קוד אכילה הן. קידוש
ובר"ה המזון. הקידוש
קוד אכילה. וברכת המזון
אחר הסעודה. לפיכך שתי
קדושות הן.

ה"ג ראשון אומר עליו ברכת המזון. להפסיק והשני אומר עליו קידוש היום כמון לפעודת שנת ולגורפא זו אחי שפיר הא דמשמע לעיל (ד' ק: וס) דמפסיק לר' יהודה בעקירת שלמן קודם קידוש לפי שהיו רגילין לעקור שלמן לפני ברכת המזון אבל ספרים דגרי' ראשון אומר עליו קידוש היום וטעמא שאינו יכול לטעום מנסו ברהמ"ז בלא קידוש קשה מנא ליה לעיל דמפסיקין לרבי יהודה בעקירת שלמן קודם קידוש. והא דקמיני בתוספת' דברכות אורמין שהיו מסוינין אכל בעל הבית וקדש עליהן היום עקרו עם חשיכה לבית המדרש חזרו ומזוג להם את הכוס אומר עליו קידוש דברי רבי יהודה וברכת המזון לא מזכיר כלל היינו משום דמתחלה עם ברהמ"ז קודם יצאתם לנשות הפסק בין קודם חול לפעודת שנת ולכן נמי עשו עקירה לבית המדרש: **והי"ט ראשון דאית ליה אב"י יקנה** אומר שתי קדושות עליו (ד' ק: וס) שנת קלמו דפרישית לעיל (ד' ק: וס) דהך קעודה עולה לו לפעודת שנת הוה ליה לומר תרתייהו אחד כסא אכל לר' יהודה לא פריך כיון דברכת המזון אסעודת חול וקידוש על קעודה הכאה אין לומר שיהא על כוס אחד: **שאיין אומר** שתי קדושות עליו כוס אחד. ויש טעמין בחופה מטעם זה של אומר שבע ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואין מברכין על השני כפי"ג כיון שבכר בריך על כוס ברכת המזון כי אין נכון לברך פעמים אף רבינו משולם היה אומר הכל על כוס אחד דלא דמי לברכת המזון וקידוש דתרי מילי יניחו כדלמרי' בסמוך אבל הכא מדא מלתא היא דברכת המזון גורם לברכת ינישוין וברכת אירוסין וינישוין נהוג לומר על שתי כוסות וטעמא דרגילין אז בלא זה כדלמרי' בתמוכות (ד' ו: וס) מברכין ברכת האירוסין בבית אירוסין וברכת חתנים בבית חתנים ועוד דנהוג לקרות כחוצה בינאים והוי הפסק ולכן מתכוונים ולכן לריך ב' כוסות: **ביתרבי הנכנס** בביתו ב'. הוה מצי למיפרכ' מממני' דאלו דברים (ברכות ד' נא:) דמיימי' בסמוך ב"ש אומר נר ומזון ובשמים והבדלה כי אלא פריך מבריתא משום דבעי לטעמי און לו שאני דקמתי בבריתא און לו אלא כוס אחד כי ודך הש"ס להקשות ממקום שמואל למך בפשיטות: **בניחו** אחר המזון. הקשה ה"ר נסים אף יאכל קודם הבדלה הא אמרי' לקמן אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל ואימנר נמי בנת טוות כדלמרי' לקמן (ד' ק: וס) ומירך דהכא מיירי כשאלו מבעיי' עד שחשיכה לו ואע"ג דמפסיקין להבדלה לשמואל (ו' וס) לר' יהודה דמממיר טפי והך ברייתא מוקי לה בסמוך (ג' כ"ג) ואליבא דרבי יהודה הא דקאמר מניחו לאחר המזון לא שמונר לאכול אלא כלומר שיהפסיק טעודתו ברהמ"ז או יבדיל וקשה דלשון הנכנס לביתו משמע שאל התחיל לאכול מבעיי' ועוד הקשה מורי ה"ר יחיאל דלקמן (ד' ק: וס) אמרי' על הך ברייתא ש"מ טעם מבידיל ולפירוש רבינו נסים דמיימי' כאלו מבעוד יום אין להוכיח כלום אלא י"ל דודאי כהנסי און לו לאכול קודם הבדלה אבל כשאין לו אלא כוס אחד מותר לאכול קודם הבדלה כדי לעשות על הכוס ברכת המזון: **דא"ר** י"ה ואמר רב יקנה. פי' בקונטרי' קס"ד דביו"ט ראשון של פסח מיימי דאית ליה כוסות טובא דתמן (לעיל ד' ט: וס) לא יפתחו לו מד' כוסות וקשה דהא כל ד' כוסות לריבי כל חד למילתיה ועוד דבסמוך דפריך מיקנה"ו ימנא דבשמיני של חג מיימי דלויא זמן ואח"ל ושהה כל מה דהוה ליה ועוד דלחיל כל מה דהוה ליה לרון אכילה לא היה לו להזכיר אכוסות לכן נראה לפרש דביום טוב ראשון מסתמא אדם מוכן הרבה ובשמיני של חג נמי שהוא רגל בפני עצמו רגילין להכין הרבה דתמן (חולין ד' פ: וס) ד' פריקים בשנה לריך הטעם להודיע אמה מוכתי לחשות ומשיב יו"ט האחרון של חג: **רב אב"י יקנה**. ומה שאין מזכיר בשמים פירש רש"י דטעם בשמים אכידו גשמה ימירה ויזוים טוב נמי איכא גשמה ימירה. וקשה דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים לכן נראה דביום טוב ילכא גשמה ימירה והכא אין מזכיר בשמים משום דשמתת יום טוב ואכילה ושמה מועיל כמו בשמים ויש טעמין לא כנוונים וזה הטעם נכון ועיקרו: **יקנה**. אין ברש"א וא"ת אמאי לא תקינו נמי דברכת המזון יש לומר דברכת המזון בא לשם גמר טעודה ומפסיק לכל מה שלפניו כדלמרי' לקמן (ד' ק: וס) דברכת המזון עקר דעתיה ממשמיה לריך לברך אכסא דברכתא אף על גב דבירך אכסא קמא והשתא הכוס בידו ועמו לשמות אכ"כ אפילו הכי הוה הפסק לכן תיקנו לברך אין אחר ברכת המזון שאם יברך קודם יעטרך לברך שנית: רב

גמרו. קעודתן: (ב) אומר עליו כו'. ר' יוסי קאמר לה: משלשין. עד לאחר המזון. אלמא אמרי' שתי ברכות על כוס אחד הבדלה וברהמ"ז: ואמר רב יקנה. דמפרש כשביעי עסקינן וכשביעי ליכא זמן ומכל מקום שמעינן מינה קידוש והבדלה על כוס אחד: ומשנינן **מדלא קאמר זמן כשביעי של פסח עסקי'.** דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס א': והא יוס ראשון דאית ליה. דלפי' עני שבישראל לא יפתחו לו מד' כוסות: **קידוש והבדלה מדא מלתא היא.** דתרייהו משום קדושת יו"ט יניחו ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדוש יו"ט דהמכביל בין קדש לקדש קאמרי' הכי

רש"ם

גמרו. קעודתן: כוס ראשון אומר עליו ברכה המזון כו'. ר' יוסי קאמר לה וכוונתא הוה שאינו לריך לקדש מיד אלא יגמור טעודתו ויברך ברכת המזון ואח"כ יקדש. ומיחו אס פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן דשפיר טפי דאי לא מינח הכי אלא דוקא קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברהמ"ז אס כן שמואל דלמרי' כמאן (לעיל דף ק: וס): **ולמרינו** פרוייחו אחד כסא. קידוש היום וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך דלית לרבי יהודה כיון דמפסיקין וריך עקירת שלמן לריך שני כוסות: שני קדושות. ברכת המזון קודא קדושה כקידוש

היום כלומר שתי מנות: **חבילות חבילות.** דמתיי' עליה כמשי: **בברך על היין.** תחלה לפי שהוא מדיר ומדיר קודם: **על המאור ועל הכשמים.** כ"ש מוקמינן לה במסכת ברכות כפרק אלו דברים (דף נג.) דלמרי' מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף לפי שאנו הראשונים קצרות וברכת הבדלה ארוכה לפיכך אומרה לבסוף: **משלשין.** לשון שלשלת שמחברים יחד עם ברכת המזון. אלמא אמרינן שתי ברכות על כוס אחד הבדלה וברכת המזון: [אין לו שאני]. דלית ליה יין לשני כוסות ואנן בדלית ליה עסקינן: **אחר הכסא.** מוצאי השבת: **דאית ליה וקאמר רב יקנה.** קס"ד ביו"ט הראשון של פסח שחל להיות אחר השבת עסקינן דאית ליה כוסות הרבה דתמן לעיל (ד' נ: וס) אפילו עני שבישראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנה רב יקנה"ה אלמא קידוש והבדלה על כוס אחד מצי אמר: ומשני **מדלא אמר רב יקנה"ה** אלמא כשביעי של פסח עסקינן. דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרשנו דמקומו וכן דרבה ודלרבי: **והא יו"ט ראשון דאית ליה.** דלפי' עני שבישראל לא יפתחו לו מארבע כוסות: **קידושא והבדלה מדא מלתא היא.** תרייהו משום קדושת ימים טובים יניחו ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יו"ט דהמכביל בין קדש לקדש מברך: **גופא יו"ט שלל היום** אחר השבת. לריך להבדיל ולקדש ומשמע שאם לא היה יום טוב לא היה חולקין האמוראין הללו אלא כולי עלמא מודין יו"ט מאור והבדלה והשתא דאיתא קדושת היום פליגי ולפיכך לריך ליתן טעם לכל דבריהם ולומר שהקידוש גורם לנשות את הסדר מנחות כרגיל: **רב אמר יקנה**. ס"ל קדושת היום עדיפא מהבדלה אי נמי דכי מבדיל ברישא מתיי' דהוה עליה קדושת היום כמשי ולפיכך יין קודם לקידוש כבית הלל (ברכות דף ק: וס) דתדיר ושאינו מדיר קודם ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתו שהנר קודם להבדלה: **ושמואל אמר יקנה**. שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש דמפרש טעמא לקמיה (ק"ג.) משל דרבי יהושע כן מניח למה הדבר דומה למלך שיצא ואפרכוס נכנס מלין את המלך השבת להבדיל ואח"כ יוצאין לקראת אפרוכוס לקראת יו"ט לקדשו. ועל מלתיה דשמואל אמר לה כהיא בברכות בירושלמי באלו דבריהם רבי חנינא אמר יקנה"ה ואתי רבי חנינא כשמואל דא"ר חנינא בשם שמואל משל למלך יוצא ושלטון נכנס מלין את המלך ואח"כ מניסין את השלטון הלכן יין תחלה ואח"כ מאור ואח"כ הבדלה דכיון דהבדלה קודם לקדוש יעשה כל סדר הבדלה כדון מוצאי שבתו דעלמא ואח"כ יקדש. ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים לפי שאין מברכין על הבשמים ביו"ט שהרי גם ביו"ט יש לנו גשמה ימירה כשבת: ורבה

א) וברכות מע. טוטה
מ. א. ב) לקמן ק: ברכות
נב. (תוספתא דברכות פ"ה
ה"ב.) ג) ולעיל ט: א.
ד) ולקמן ק: ד"ה אביי.
ה) פ"ה ה"א. ו) ונב"ה
ר"י אומר. ו) ויכ"י תוס'
פ"ה ג: ד"ה ר' היינן.

הגהות הב"ח

(ב) ה"ש ד"ה גמרו
סעודתן כוס ראשון אומר
עליו כו' וכו' וכו':
(ג) תוס' ד"ה מניחו וכו'
(כ) כשמואל. ר"כ לעיל ד'ר
ק' סוף פ"ה: (ח) בא"ר
מיק' לה בסמוך. ר"כ
כמהלך דף ק' י"ז

מוסף רש"י

שאין עושין מצות
חבילות חבילות. שגילה
ממי שהיו עליו למשאל
ותמכה לפרק משאו וסופה
ו. ומשלישין. לשון
שלשלת. כלומר מברך לאחר
המזון (ברכות נב.)